

Miðvikan

Tá ið Skarstein fórst: Søgán um eitt sjólát sum gjørdist løgtingsmál

Tað er kent, at føroyingar vóru ikki væl viðfarnir av donskum myndugleikum undir Grønlandi í 1930-árunum. Hetta kom ikki minst fram, tá ið Skarstein forlisti í 1932

Grønland hevur stóran part av farnu øld havt stóran týðning fyri Føroyar og føroyska fiskivinnu. Taka vit eitt ár sum 1934 vóru 110 føroysk skip við tilsamans 2.500 fiskimonnum undir Grønlandi.

So lógið er tað, at meðan føroyingar hava mist mong skip við “mann og mús” undir Íslandi, so er einki skip forlist við allari manningini undir Grønlandi, hóast hetta farvatnið skuldi verið nógv vanda-miklari.

Men fleiri ferðir hevur tað verið nær við, at stóra vanlukkan kundi hent. Eitt dømi um hetta var Blithsome í 1935.

Tað er tó hendar einstakar vanlukkur við tapi av mannalívum í Grønlandi.

Kendu seg illa viðfarnar við Skarstein

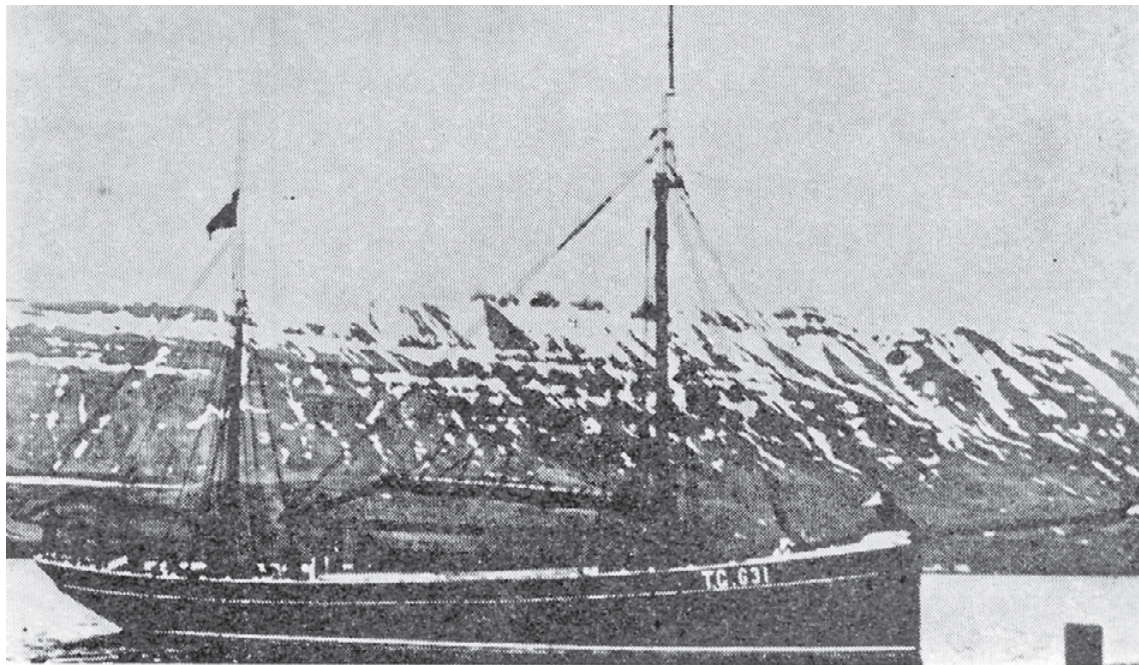
Málið við Skarstein, ein slupp av Tvøroyri, fekk nógv umrøðu í bløðunum, og var tað bæði fyri og ímóti.

At manningin fólði seg illa viðfarna sæst í greini í Tingakrossi 28. september 1932. Her skulu takast brot úr hesi grein, har manningin greiðir frá tí sum hendi:

Í juni mánað í ár fóru vit av Tvøroyri við Skarstein at søkja okkum vinnu við Grønlands fjarskotnu strendur. Alt gekk væl í lag, og seinrapartin í august høvdu vit veitt 59.000 toskar. Men dáttliga sóu vit, at skipið hevði fingið stóran leka, uttan at vit vistu, hvat atvoldin var. Vit hildu henni tó gott lens við pumpunum, men tær máttu drívast við handakraft, tí motorurin hevði verið í ólagi alla tíðina, og stutt frammanundan var hann heilt steðgaður. Dagin eftir var ódnarveður við stormi og kavaælingi, og nú øktist lekin bráðliga so tað bert við at pumpa við lív og deyð eydnaðist at halda skipinum flótandi. Allir vóru sam-sintur um at søkja fyrstu havn so skjótt siglandi var, men tað vardi eitt heilt samdøgur, áðrenn veðrið linkaði og til alla vanlukku gekk onnur pumpan fyri, so nú var einki at gera uttan at taka neyðhavn við fyrsta land, um lív skuldi bjargast.

Sjólátnir á oydnari oyggj

Tá vit høvdu siglt nakrar tímar komu vit móti eini oyggj, men vegna brim var ikki lendandi har, fyrr enn

Skarstein, sum henda søgan er um

vit komu í læ av henni. Vit rýmdu nú av skipinum, sum sakk ikki langa tíð aftaná. Tað mesta av klæðunum og eitt sindur av mati fingi vit tó bjargað. Oyggin var óbygd, og fyri at varskógva, um fólk búðu í oyggjum, sum lógu inn móti meginlandinum, settu vit ein bumm upp við tveimum fløggum á, tí vit vóru ikki heilt vísir í, hvar vit vóru staddir.

Um náttina var stormur og regn, so vit vóru illa komnir á holdi av kulda í okkara rennvátu klæðum. Eisini vóru vit illa túskaðir frammanundan av at pumpa uttan steðg fleiri samdøgur. Einki skjól var at finna á oynni.

Móti morgni sóu vit ein grønlandara koma rógvandi í kajakk út til oynna. Hann hevði verið á kópaveiðu og hevði borið eyga við fløggini. Hann beyð sær til at vegvísja okkum til næstu bygd, og tá vit høvdu róð í 10 tímar, komu vit til bygdina Kangek í Godthaab-fjørðinum, ið liggur okkurt um 8 sjómíl frá Godthaab. Har fingi vit pláss á loftinum í eini kirkju, men maturin, vit fingi, var út av lagi vánaligur: svart breyð, einki margarin, og tevatn. Fólkin umbóru seg við, at tey áttu einki betri at bjóða. Men tað lögdu vit einki í, tí vit uggaðu okkum við, at tá vit komu til høvuðsstaðin Godthaab – residentsstaður landfútans – mundu vit ivaleyst fáa alt okkum tørvaði og meira til. Men brátt skuldu vit vakna við kaldan drey.

Í figgindahondum

Boð varð sent til Godthaab, at vit vóru í Kangek, og morgunin eftir kom fútin sjálvur í einum stórum og stásiligum motorbáti og flutti okkum til høvuðsstaðin. Nú hildu vit allur vandi fór at vera lokin, men tað bleiv tvørturímóti.

Vit fingi høli í einum missiónshúsi, men seingjarklæðir ella teppir var ikki talan um at bjóða okkum og hvaðna minni fingi vit turr klæðir at skifta við tey gjøgnumbloyttu, vit høvdu verið í, frá tí vit sjólótust. Í eitt og alt fingi vit at kenna, at vit vóru komnir til figgindar, vit sum av lagnuni vóru slongdir inn um Grønlands kinesiska múr. Heilt at latast okkum rekast fyri lút og kalt vatn vágdu teir stýrandi ikki, men teir royndu at gera okkum Helviti so heitt – ella rættari – kalt – sum teir kundu.

Ætlanin hevur væl verið at ræða okkum og landsmenn okkara við hesi ringu viðferð, tí tað kundi kanska minka um hugin hjá føroyingum at krevja fleiri rættindi í Grønlandi.

Vit fingi álagt treyt frá fútanum ikki at fara útum dyrnar aftaná kl. 10 um kvøldið. Maturin, sum vit fingi, var sum harragud veit.

Ikki var tað tí, har var almikið av øllum góðum, tí Disko, rutuskipið millum Grønland og Danmark, hevði verið har nakrar dagar frammanundan.

Heimferð sýtt

Kol fingi vit, men tá vit bóðu um petroleum til at kyka við, var svarað, at tað var ov mikið brandfarligt fyri okkum at hava um hendi!

Tá triggir dagar vóru gingnir var greitt, at her mátti gerast nakað.

Vit royndu so at fáa fútan at fáa Hvidbjørnen at flyta okkum í hvussu er til Reykjavíkar. Men hetta bar ikki til, tí Hvidbjørnen skuldi ansa eftir norðmonnum! Kosturin var reinur fongsulskostur.

Tá vit bóðu hann um eitt sindur av kjóti til døgurðamat var svarið, at vit kundu fara at skjóta okkum tað sjálvir ella fara til útróðrar.

Vit fingi so tvey franskbreyð sendandi annan hvønn dag, men hvat kundi tað røkka til 20 mans! Ein dagin fingi vit flesk, men tað var so lítið, at tað rakk bara til helvtina av manningini.

Fútin sendi okkum teppir at sova í aftaná fyra dagar, sum vit høvdu verið noyddir at sova í vátum klæðum og við oljuklæðum at halda varmanum.

Óblið fráferð

Fjórdi dagin fingi vit boð frá fútanum, at vit skuldu verða heim-sendir við ymiskum føroyskum skipum. Samstundis læt hann okkum vita, at 8 mans máttu gera seg til at fara avstað til Føroyingahavnina næsta morgun.

Morgunin eftir um hálvum fimm tíðina kom fútin og sjefurin á

Skipari var Niels Pauli Nielsen

Maagen eftir hesum monnum. Seks vóru til reiðar beinanvegin, men tveir fimtan ára gamlir dreingir vóru ikki vaknaðir.

Fútin kom buldrandi inn og tók teir beinkirnar, dreingirnir svóvu á, og endavendu teimum, so teir fóru bóltandi eftir gólvinum, samstundis sum hann leikaði í sum eitt ørt. Teir sluppu ikki at fáa sær ein drekkamunn.

Tað var ikki lógið, um teir grótu. Hetta var teirra fyrsti túrur til skips og høvdu enn tá verið í lívsvanda.

Sjefurin á Maagen, kendur fyri sítt ídni at jagstra føroyingar í Grønlandi, legði okkum á ferðini til Føroyingahavnini undir at vera bandittar.

Vit høvdu nú livað uppá vatn og breyð í átta dagar, tá vit eisini sluppu til Føroyingahavnina. Har blivu vit hjartaliga móttiknir av øllum og komu á ymiskum skipum í øllum góðum til Føroya aftur.

Vit hava alt gott at siga um grønlandingar, vit vóru í sambandi við.

Øsing ella...

Hetta var sjálvsagt nakað fyri Tingakross, sum tók hetta sum enn eitt dømi um, hvussu føroyingar vóru viðfarnir í Grønlandi. Serliga verður lagt eftir landfútanum Swane. Hann er ein gamal kenningur frá teirri tíðini, hann var amtsfulltrúi í Havn. Víst varð á, at mangur mundi enn minnast hansara ófólkaliga og ivaleyst ólógliga atburð við norð-